

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΟΥ „ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ“

ΧΑΝΙΑ, 1 Μαΐου 1908 || ΟΡΓΑΝΟΝ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΠΑΙΔΕΙΑΣ || Ἀριθ. 7

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Μετ' ὀλίγον συνέρχεται ἡ ἀντιπροσωπεία τοῦ λαοῦ τῆς μικρᾶς ἡμῶν Πολιτείας, ἥτις μεταξὺ πολλῶν περὶ τῶν ὁποίων θὰ μεριμνήσῃ ἔχει νὰ φροντίσῃ καὶ περὶ τῆς Παιδείας. Βεβαίως δὲν εὐρίσκεται ἐν τῇ νήσῳ ἡ Παιδεία εἰς τὴν περιωπῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ εὐρίσκηται. Ἀναμφιδόλως γίνονται πολλὰ κακῶς καὶ δὲν ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνωνται κάλλιον. Ἀλλὰ τὰ πάντα οὔτε κακῶς ἀπολύτως ἔχουσιν, οὔτε ὄλως κακῶς γίνονται.

Τὸ πρῶτον βῆμα τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω βελτιώσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων ἐγένετο ἤδη ὑπὸ τῆς περυσινῆς Βουλῆς τοῦ τόπου. Ἐθεσπίσθη ὁ θεσμὸς τῆς Γενικῆς Ἐπιθεωρήσεως, ἐβελτιώθησαν τὰ κατὰ τὴν Μέσσην Ἐκπαίδευσιν. Καὶ ἠδύνατο μὲν, ὡς ἦτο φυσικώτερον ἴσως τοῦτο, νὰ γίνῃ ἡ ἐναρξὶς τῆς βελτιώσεως ἐκ τῆς κατωτέρας ἐκπαίδευσεως, τῆς δημοτικῆς, τῆς πρώτης τοῦ λαοῦ πνευματικῆς τροφῆς. Σωστικώτερον δὲ θὰ ἦτο, ἐὰν ἡ πρωτίστη φροντίς εἰς ταύτην ἐδίδοτο· ἀλλ' ἔτι πέρυσι δὲν ἐγένετο δύναται νὰ γίνῃ ἐφέτος, ἐπιβάλλεται, καὶ βεβαίως θὰ γίνῃ, διότι οἱ λαϊκοὶ ἀντιπρόσωποι ἐμφοροῦνται φιλοπροσδῶν αἰσθημάτων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς τὴν τιμὴν τοῦ νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς εὐημερίας αὐτοῦ, περὶ παντὸς συντελοῦντος εἰς τὴν ἀνύψωσιν καὶ τὸν ἐκπολιτισμὸν αὐτοῦ.

Εἶναι λοιπὸν ἄμεσος ἀνάγκη νὰ ληφθῇ σύντομος πρόνοια ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς Ἐκπαίδευσεως. Νὰ τεθῶσιν ὑγιέστεραι βάσεις, νὰ δοθῇ μείζων αὐτοτέλεια, νὰ ἐκταθῇ ὁ κύκλος τῆς κατωτάτης ἐκπαίδευσεως μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε νὰ εἶναι ἐπαρκῆς εἰς τὸν βίον διὰ πάντα, ὅστις τυχὸν δὲν θὰ ἐπεξῆται ἀνωτέραν μόρφωσιν. Νὰ μὴ εἶναι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ὑπερηρέτικὸν μόνον καὶ βραβμῆς τοῦ δευτέρου τῆς ἐκπαίδευσεως κύκλου.

Δὲν προτείνει ὁ «Κρητ. Ἀστὴρ» οὔτε ἐξατάξια, οὔτε ἐπτατάξια, οὔτε τὴν κατάργησιν τοῦτου ἢ ἐκείνου τοῦ εἶδους τῶν σχολείων, διότι οὔτε εἰδικότητα ἄλλως ἔχει, ὥστε ἐγκύρωσιν νὰ δίδῃ γνώμην. Ἀλλὰ τολμᾷ νὰ συστήσῃ εἰς τὴν Βουλὴν νὰ λάβῃ ὑπὸ σπουδαίαν ὄψιν τὸ ζήτημα τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσεως, διότι ἐκ τῶν δημοτικῶν σχολείων θὰ προέλθῃ ἡ πρόοδος καὶ ἡ εὐημερία τῆς Κρήτης. Ἐὰς βασιανίσῃ τὸ νομοσχέδιον, τὸ ὁποῖον θὰ ὑποβάλλῃ ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία ἐκπονηθὲν ἤδη, ὡς διαδίδεται, καίτοι ἔπρεπε νὰ ἔχῃ δημοσιευθῆ καὶ κριθῇ, ὑπὸ τοῦ κ. Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ, ὅστις θὰ ἔλαβε βεβαίως ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς γνώμας τῶν κληθέντων κ. κ. νομαρχιακῶν ἐπιθεωρητῶν. Ἐὰς ἀκούσῃ ἡ συγκροτηθεῖσα ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπεία καὶ τὰς γνώμας τῶν εἰδικῶν. Ἐὰς μελετήσῃ καὶ ὅσα εἰδικὰ ἄρθρα καὶ ἐν τῷ «Ἀστέρει» καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ ἐγγχωρίῳ τύπῳ ἔχουσι δημοσιευθῆ ὑπὸ λειτουργῶν τῆς παιδείας καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν παραγκωνιζομένων δημοδιδασκάλων ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς περυσινῆς συνόδου μέχρι σήμερον. Ἐὰς λάβῃ ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν περυσινὴν μακρὰν ἐκθεσιν τῶν κ.κ. Γυμνασιάρχων. Καὶ τότε μόνον ἂς προβῇ εἰς τὴν μεταρρύθμισιν.

Τολμῶμεν νὰ συμβουλεύσωμεν νὰ μὴ προβῇ εἰς οὐδεμίαν κατάργησιν ἀμελετήτως, διότι τυχὸν εἰς ἡ πλείονες προτίθουσι τοῦτο. Ἐὰν δὲν ἔχῃ ἄμεσον τί θὰ ἀντικαταστήσῃ ἀντὶ τοῦ καταργουμένου, ἂς εἶνε ἐφεκτικώτερα. Διότι εὐχερῆς μὲν εἶναι τὸ κρημνίσαι, ἀλλὰ τὸ οἰκοδομεῖν δυσχερέστατον. Ἐν Ἑλλάδι ἰσχύουσι νόμοι καὶ διατάγματα ἡμίσεος αἰῶνος, καίτοι κακίζονται καὶ ἐλέγχονται ἀνεπαρκῆ, ἀλλὰ μόνον διότι δὲν ὤρμασαν ἐτι τί ἀντὶ τῶν καταργηθησομένων θὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τοῦτο σφίζονται. Ἡ ἐκπαίδευσιν δὲ ἐξ ἄλλου καὶ ἐν Εὐρώπῃ δὲν ἔλαβεν ἀκόμη τὸν ὀριστικὸν αὐτῆς τύπον. Διὰ τοῦτο συζητοῦνται τὰ κατ' αὐτὴν εὐρέως ἐκαστοτε καὶ ὑπὸ εἰδικότητων, πᾶσα δὲ μεταβολὴ γίνεταί μετὰ ὄριμον σκέψιν. Ἐσχάτως μάλιστα ἐγένετο ἐν Αὐστρίᾳ μακρὰ σύσκεψιν διακεκριμένων ἀνδρῶν περὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ζητήματος, διελύθη δὲ χωρὶς νὰ ληφθῇ ὀριστικὴ ἀπόφασιν, κανονίζουσα τὸν τρόπον, καθ' ὃν θὰ γίνῃ ἡ ἐπιζητούμενη μεταρρύθμισιν. Ἐδημοσιεύθησαν δὲ πλείστα καὶ σοφὰ γνώμαι ἐν τῷ «Νέῳ Ἐλευθέρῳ Τύπῳ». Τούτων μία ὑπὲρ πάσας προκύπτει ὅτι ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, νὰ γίνῃ λόγῳ μορφώσεως ἀντάξιον τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀσφαλισθῇ αὐτῷ βίος ἀξιοπρεπῆς καὶ ἄνετος, διὰ νὰ εἶναι δυνατόν καὶ νὰ ἔχῃ ἡ Πολιτεία ἀξιώσεις παρ' αὐτοῦ.

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

[Ἐπὶ τὸν τίτλον «Διαβάθμισιν τῆς Γεν. Παιδείας» ὁ κ. Ἀθ. Εὐταξίας, βουλευτῆς καὶ ἄλλοτε ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐδημοσίευσεν ἀξιόλογον μελέτην περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος.

Ἐπειδὴ αἱ παρ' ἡμῖν μελετώμεναι ἐκπαιδευτικαὶ μεταρρυθμίσεις ἀπασχολοῦσι καὶ τοὺς ἐν τῷ ἐλευθέρῳ Βασιλείῳ ἀδελφοὺς ἀναδημοσιεύομεν μέρη τῆς μελέτης, ἵνα ἴδωσιν οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν πῶς σκέπτονται ἐκεῖνοι περὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων]:

Ὡς πᾶσα σχεδὸν ἄλλη νομοθεσία, ὀργανωτικὴ τῶν διαφόρων κλάδων τοῦ δημοσίου ἡμῶν βίου, καὶ ἡ ἐκπαιδευτικὴ εἶναι κυρίως ἔργον τῶν σοφῶν Βασιλέων, τῶν συνοδουσάντων τὸν πρῶτον ἡμῶν βασιλέα Ὅθωνα εἰς Ἑλλάδα. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ Βαυαρία εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ ἐν τῶν τελειωτέρων ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων, ὅπερ οἱ πρῶτοι ἡμῶν νομοθέται ἐφρόντισαν νὰ μεταφυτεύσωσι καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν. Κατ' αὐτὸ δὲ διήρσαν καὶ τὴν παρ' ἡμῖν γενικὴν παιδείαν εἰς τρεῖς βαθμίδας, εἰς τὴν τῶν δημοτικῶν, τὴν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τὴν τῶν Γυμνασίων.

α') Διὰ τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 6)18 Φεβρουαρίου 1834 ὀργανώθη ἡ δημοτικὴ ἡμῶν ἐκπαίδευσιν, εἰς ἣν σκοπὸς ἐτάχθη ἡ πρὸς πάντα τὰ τέκνα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐντὸς

τετραετίας μετάδοσις τῶν πρώτων στοιχειωδῶν γνώσεων. Ὡς τοιαῦται καθωρίζοντο ἐν ἄρθρῳ 1 αὐτοῦ: «Κατήχησις, στοιχεῖα Ἑλληνικῆς ἀνάγνωστος, γραφή, ἀριθμητικὴ, ἢ γνώσις τῶν κατὰ τοὺς νόμους παραδεδεγμένων σταθμῶν καὶ μέτρων, ἢ γραμμικὴ ἰχνογραφία καὶ ἢ φωνητικὴ μουσικὴ, εἰ δυνατόν δὲ καὶ στοιχεῖα γεωγραφίας, Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τὰ ἀναγκαιοῦντα». Ἐν δ' ἄρθρῳ 2 προσετίθετο καὶ ἡ γυμναστικὴ, ἢ πρακτικὴ διδασκαλία τῆς ἀγρονομίας, κηπουρικῆς καὶ κυρίως τῆς δενδροκομίας, βομβυκοτροφίας, ἐν δὲ τοῖς σχολείοις τῶν θηλέων καὶ τῶν γυναικείων ἐργοχείρων. Κατὰ ταῦτα ἡ δημοτικὴ ἡμῶν ἐκπαίδευσις ἐμελλε νὰ μεταδίδῃ μὲν τὰς στοιχειώδεις γνώσεις πρὸς τοὺς ἐπιειμένους ἢ ἀκολουθήσωσιν εἰτὰ ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν, νὰ ἐφοδιάξῃ δὲ κατὰ τὸ δυνατόν καὶ διὰ πρακτικῶν τιμῶν γνώσεων τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ, ὅσα εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν των ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου θ' ἀπεδύοντο εἰς βιωτικόν τι στάδιον.

β') Διὰ τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 13 Δεκεμβρίου 1836 (12 Ἰανουαρίου 1837) ὀργανώθησαν τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, ὡς ἄμεσος ἀνωτέρα βαθμὶς τῶν δημοτικῶν. Ἐτάχθη δὲ καὶ εἰς αὐτά, σαφέστερον μάλιστα ἢ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, διττὸς σκοπός, καθ' ὅσον ἐμελλον αὐτὰ τοῦτο μὲν «νὰ προετοιμάζωσι διὰ τὰ γυμνάσια», τοῦτο δὲ ν' ἀποτελῶσιν αὐθόπαρκτόν τι ὅλον . . . διὰ τοὺς παιδας κατάλληλον, ὅσοι δὲν θέλουσιν μεταβῆ εἰς τὰ γυμνάσια, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου ἀμέσως εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον ἢ εἰς θέσιν, μὴ ἀπαιτοῦσαν ἐκπαίδευσιν γυμνασίου ἢ πανεπιστημίου».

γ') Διὰ τοῦ αὐτοῦ Β. Διατάγματος τῆς 31 Δεκεμβρίου 1836 ὀργανώθησαν καὶ τὰ γυμνάσιά μας, ὧν σκοπὸς ὠρίσθη «ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἐκπαιδεύσεως καθ' ὅλους τοὺς κλάδους» καὶ κυρίως ἡ προπαρασκευὴ τῶν μαθητῶν, ὅσοι μέλλουσι νὰ σπουδάσωσιν ἀνωτέρας ἐπιστήμας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. (ἄρθρ. 64)

Ἡ γενικὴ ἄρα παιδεία ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς νομοθεσίαν, ἦτις μέχρι τῆς σήμερον ἐξακολουθεῖ ἰσχύουσα παρ' ἡμῖν, ὑπῆρξε καὶ εἶναι ἐτι καὶ νῦν τριμελῆς, ὡς ἦτο καὶ παραμένει αὐτὴ τριμελῆς πανταχοῦ σχεδὸν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἡ μόνη διαφορὰ, ἢ ἀπαντῶσα νῦν μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἄλλων, εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἐνῷ ἀλλαχοῦ πᾶσα δυνατὴ προσπάθεια καταβάλλεται ἐν ἀμίλλῃ πρὸς βελτίωσιν καὶ προαγωγὴν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος παιδείας, ὅπως αὕτη παρακολουθῇ τὴν ἐκάστοτε κοινωνικὴν πρόοδον, προσαρμοζομένη εἰς τὰς ὁσημέραι προϊούσας πνευματικὰς ἀνάγκας· ἐνῷ ἀλλαχοῦ ἔχει ὑποστῆ αὐτὴ ἔκτοτε παντοίας μεταρρυθμίσεις κατὰ ποῖόν τε καὶ ποσόν, κατ' ἔντασίν τε καὶ ἔκτασιν· οὐχ ἦττον παρ' ἡμῖν ἔμεινε, καθ' ὅλου εἰπεῖν, στάσιμος, ἐνῷ σημείφ' ἄφησαν αὐτὴν πρὸ ἑβδομήκοντα περίπου ἐτῶν οἱ πρῶτοι νομοθέται τῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι καὶ ἡμεῖς συνησθάνθημεν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι, ἐὰν ἡ γενικὴ ἡμῶν παιδεία, ὡς καθιερώθη αὕτη ἐν ἀρχῇ, ἦτο ἐπαρκῆς, καθ' ὅσον ὅμως καὶ ἐν τῇ ἡμετέρῃ ἔθναι ἐπῆλθεν ἔκτοτε πρόοδος μεγάλη καὶ ἐδημιουργήθησαν οὕτως ἀνωτέρας πνευματικαὶ ἀνάγκαι, ἔπρεπε κατ' ἀκολουθίαν καὶ αὕτη νὰ μεταρρυθμισθῇ εἰς ταύτας βελτιωμένη καὶ προδιβαζομένη ἀναλόγως τῆς συντελεσθείσης πρόοδου. Καὶ ἐγένοντο πρὸς τοῦτο κατὰ καιροὺς πολλαὶ καὶ παντοῖαι ἀπόπειραι, ἀλλὰ πᾶσα μὲν ριζικὴ καὶ ἀληθῆς ἐκπαιδευτικὴ μεταρρυθμῖσις ἐναυάγησε παρ' ἡμῖν διὰ λόγους, οὓς οὐ τοῦ παρόντος νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα, εἰσήχθησαν δ' ἐπὶ μέρους μόνον μεταρρυθμίσεις τινές, εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχεν ἐν πολλοῖς.

Τοιαύτη μεταρρυθμῖσις ὑπῆρξεν ἡ ἀφορώσα εἰς τὴν καθιερωσιν τῆς μονιμότητος καὶ ἐπιθεωρήσεως τὸ πρῶτον μὲν ἐν τοῖς δημοτικοῖς, ὕστερον δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ ἐν τοῖς Γυμνασίοις. Πολλοὶ παρ' ἡμῖν ὑπελάμβανον ὡς πρώτην καὶ κυρίαν πηγὴν τοῦ κακοῦ τὰς πολλὰς καὶ συχνὰς προσωπικὰς μεταβολὰς ἐν αὐτοῖς. Ἀφ' ὅτου δὲ διὰ τῶν νόμων τοῦ 1895 καὶ 1905 περιωρίσθησαν αὐτὰ ὀπωσδήποτε, ἔκτοτε ἠσύχασαν, νομίζοντες ὅτι ἡ γενικὴ ἡμῶν παιδεία, προσορμισθεῖσα ἤδη εἰς εὐδιον λιμένα, οὐδεμίαν ἔχει ἀνάγκην ἄλλης μεταρρυθμίσεως. Ἀλλ' ἡ μονιμότης καὶ ἡ ἐπιθεωρήσις συναρπάζουσιν οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἐπιστέγασμα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, ἐφ' ὅσον δὲ τὰ θεμέλια καὶ οἱ τοῖχοι τούτου παραμένουσιν ὑπόσαθρα καὶ ἐτοιμόρροπα, ἤκιστα λυσιτελὲς ἀποβαίνει ἐκεῖνο.

Ἐπρεπε δὲ πρὸ παντὸς νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ ριζικῆς μεταρρυθμίσεως τῆς ὅλης γενικῆς ἡμῶν παιδείας. Ἐπρεπε ν' αὐξήσῃ, ὡς ἀλλαχοῦ, καὶ παρ' ἡμῖν ὁ χρόνος τῆς διαρκείας τῆς, νὰ ἐφοδιασθῇ δ' αὐτὴ δι' ὅλων τῶν ἀναγκαίων μαθημάτων καὶ νὰ διδάσκωνται ταῦτα, ὡς δεῖ.

Ἐπρεπε νὰ μεριμνήσωμεν περὶ τῆς προσηκούσης μορφώσεως, οὐ μόνον τῆς ἐπιστημονικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς τῶν λειτουργῶν αὐτῆς. Ἐπρεπε ν' ἀποκαθάρσωμεν τὸ ἐν αὐτῇ πεπαλαιωμένον καὶ ἄχρηστον προσωπικὸν καὶ οὕτω νὰ καθιερώσωμεν τὴν μονιμότητα καὶ ἐπιθεωρήσιν. Ὡς ὅμως ἐφηρμύσθησαν αὐτὰ νῦν, διατηροῦνται ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἑκατοντάδες ὅλοι ἀνικάνων δημοδιδασκάλων καὶ πρῆφην βοηθῶν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, ἀποκλειομένων οὕτως ἐξ αὐτῆς πολλῶν νέων δημοδιδασκάλων καὶ διδασκῶν τοῦ πανεπιστημίου. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐπιθεωρηταὶ διὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας ἐλλείψεις τῆς ἐκπαιδευτικῆς μας νομοθεσίας—ἡ δημοτικὴ ἡμῶν ἐκπαίδευσις στερεῖται ἐτι καὶ νομίμου προγράμματος!—ἀδυνατοῦσι νὰ ἐπιτελέσωσιν, ὡς δεῖ, τὸ καθήκον των καὶ ματαιοῦται οὕτως ἐν πολλοῖς ἢ ἀποστολῇ των.

Ἄλλ' ἐὰν οὕτω πως δὲν ἐπῆλθεν αἰσθητὴ βελτίωσις εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἡμῶν, ὑπ' ἄλλην τινὰ ἔποψιν ἐχειροτέρευσεν ἢ κατάστασις τῆς. Προσεθέσωμεν πολλὰ νέα μαθήματα εἰς αὐτὴν, ὅπως φανῶμεν ἐν τούτῳ τοῦλάχιστον παρακολουθοῦντες τὴν ἀλλαχοῦ γενομένην πρόοδον, χωρὶς ὅμως οὔτε τὸν χρόνον τῆς εἰς τὰ σχολεῖα φοιτήσεως ν' αὐξήσωμεν ἀναλόγως οὔτε περὶ καταλλήλου μορφώσεως τῶν διδασκόντων αὐτὰ νὰ φροντίσωμεν. Φυσικὸν ἐπακολούθημα τούτου ἦτο νὰ γίνῃ μᾶλλον κακοῦ ἢ καλοῦ πρόξενος ἡ τοιαύτη μεταρρυθμῖσις. Οἱ μαθηταὶ ἔχουσιν ἐπιβαρυνθῆ οὕτως ὑπὸ μαθημάτων δυσαναλόγως πρὸς τὸν χρόνον τῆς σπουδῆς των, διδασκόμενοι δ' αὐτὰ συνήθως ἄνευ μεθόδου καὶ διδακτικῆς ἐμπειρίας, διέρχονται τὰς διαφόρους βαθμίδας τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀδρόχοις ποσὶ, τὸ δὲ λεγόμενον, πᾶν μέσον μετερχόμενοι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ γονεῖς καὶ κηδεμόνες των πρὸς προδιβασμὸν μόνον ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν. Οὕτω πως ὅμως προάγεται ἡ ἐπιπολαιότης καὶ ἡμιμάθεια, ἦτις εἶνε συνήθως χείρων καὶ αὐτῆς τῆς ἀμαθείας.

Ἡ Μέση Ἐκπαίδευσις

Ἐν τῇ μέσῃ δὲ τῆς κρατούσης νῦν συγχύσεως ἐν τοῖς ἐκπαιδευτικοῖς ἡμῶν πολλοί, παραχθέντες ἴσως καὶ ἐκ τοῦ καθιερωθέντος παρ' ἡμῖν χαρακτηρισμοῦ τῆς μὲν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὡς ἀνωτέρας, τῆς δ' ἐν Γυμνασίοις καὶ Ἑλληνικοῖς Σχολείοις ὡς μέσης καὶ τῆς ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις ἐκπαιδεύσεως ὡς κατωτέρας ἐνόμισαν ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα περιτελοῦσιν ὅλως. Ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀπὸ

δεκαετηρίδων ἤδη ἢ ἐν αὐτοῖς ἐκπαιδεύσεις, θεωρουμένη ὡς παρείσακτόν τι, ὠλιγορήθη τέλεον, οὐκ ὀλίγοι δ' ἐπεδίωξαν ἔκτοτε τὴν κατάργησιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, θεωροῦντες ταύτην μονοουχὶ πανάκεια πάντων τῶν κακῶς ἐχόντων ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει ἡμῶν.

Τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος σχολεῖα, τὰ ἐκπροσωποῦντα κυρίως εἰπεῖν τὴν μέσην ἡμῶν ἐκπαιδεύσιν, τὴν προωρισμένην νὰ πληρώσῃ καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἀλλαχοῦ, τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τῆς μέσης κοινωνικῆς τάξεως, εὗρηται ἔτι καὶ νῦν, ἀκριβῶς ἐν τῇ καταστάσει καὶ πρὸ ἑβδομηκονταετίας. Ἐλλείψει τοῦ ἀναγκαίου καὶ καταλλήλου διδακτικοῦ προσωπικοῦ προσέφυγον τότε εἰς τὸν διορισμόν, ὡς διδασκάλων ἐν αὐτοῖς, καὶ ἀπλῶν ἀποφοίτων τῶν γυμνασίων, ἰδρύθησαν δ' Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ μετὰ δύο ἢ καὶ μετὰ μιᾶς μόνον τάξεως.

Παρόμοιόν τι εἶχε συμβῆ τότε καὶ ὡς πρὸς τὰ γυμνάσια καὶ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Καὶ ἐν ἐκείναις δηλαδὴ διωρισθῆσαν πολλοί, στερούμενοι πανεπιστημιακῆς μορφώσεως, καὶ ἰδρύθησαν τότε γυμνάσια μετὰ δύο ἢ καὶ μιᾶς μόνον τάξεως καὶ ἐν τούτοις ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς διδασκαλοὶ πολλοί, κεκτημένοι ἀπολυτῆρον μόνον δημοτικοῦ σχολείου. Ἄλλ' ἐνφ' ἔκτοτε καὶ τὰ γυμνάσια κατεστάθησαν πανταχοῦ σχεδὸν πλήρη καὶ διδάσκουσιν ἐν αὐτοῖς πτυχιούχοι τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἐν τοῖς δημοτικῶν σχολείοις ὑπηρετοῦσι δημοδιδασκαλοὶ καὶ ὑποδιδασκαλοὶ πτυχιούχοι τῶν διδασκαλείων, οὐχ ἦττον παραμένουσιν ἔτι καὶ νῦν ὡς Ἑλληνοδιδασκαλοὶ πολλοὶ ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων, οἱ πρῶτην βοήθοι τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, λειτουργοῦσι δὲ μέχρι τῆς σήμερον οὐκ ὀλίγα τοιαῦτα μετὰ δύο ἢ καὶ μιᾶς μόνον τάξεως. Τί δὲ σημαίνει τοῦτο; Καθ' ἕνα χρόνον ἀλλαχοῦ μεγίστη ἀποδίδεται σπουδαιότης εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως, ὡς ἐξυπηρετοῦντα τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τῆς μέσης κοινωνικῆς τάξεως, ἧτις νῦν θεωρεῖται τὸ κυριώτερον ἔρεισμα τῆς κοινωνίας καὶ πολιτείας κατὰ πάσης κρίσεως, προερχομένης ἐκ τῶν ἄνω ἢ ἐκ τῶν κάτω καθ' ἕνα χρόνον αὐτὰ ἀλλαχοῦ ἔχουσι γέινει πενταετὴ καὶ ἑξαετὴ, διότι οὕτω πῶς μόνον δύναται ν' ἀχθῆ ἢ ἐν αὐτοῖς ἐκπαιδεύσεις εἰς ἄρτιόν τι πέρασ καὶ ν' ἀποκτήσωσιν οἱ κατ' αὐτὴν παιδευόμενοι τὰς ἀναγκαῖας γνώσεις, διδασκόμενοι ὑπ' ἀνδρῶν εἰδικῶν οὐ μόνον τὰ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων των, τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν καὶ μίαν ἢ δύο ξένας τοιαύτας, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἱστορικὰ καὶ πραγματικὰ λεγόμενα μαθήματα, ἅτινα θεωροῦνται τὴν σήμερον ἀναγκαῖα ἐφόδια διὰ τὴν μέσην κοινωνικὴν τάξιν καὶ ἀπαραίτητος προπαιδεῖα διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ φοιτήσωσιν εἴτα εἰς τὰ εἰδικὰ ἢ ἐπαγγελματικὰ αὐτῆς σχολεῖα· ἐν Ἑλλάδι ἔχομεν ἀληθῆ παρωδίαν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκπαιδεύσεως. Παρ' ἡμῖν τρεῖς μὲν διδασκαλοὶ, ὅπου ἀπαντῶσι πλήρη Ἑλληνικὰ σχολεῖα, δύο δὲ ἢ καὶ εἰς μόνον, ἐνθα λειτουργοῦσι διτάξια ἢ μονοτάξια τοιαῦτα, ἔχουσι νὰ διδάξωσιν ὀλόκληρον τὸν κύκλον τῶν μαθημάτων αὐτῆς, ἧτοι θρησκευτικά, Ἑλληνικά, Λατινικά, Γαλλικά, ἱστορικά, γεωγραφίαν, μαθηματικά καὶ φυσικά!

Οὐδὲν θαῦμα, ἐὰν ὑπὸ τοιοῦτους ἄρους ἢ Μέσῃ ἡμῶν ἐκπαιδεύσεις ἐπαύσατο ἀπὸ πολλοῦ ἐκπληροῦσα τὸν προορισμόν τῆς, κινεῖ δ' αὐτὴ τὸν χλευασμὸν καὶ τὰ σκώμματα πολλῶν, ἐξ ὧν μάλιστα τινες δὲν ὠκνησαν νὰ χαρακτηρίσωσι τὰ σχολεῖα τῆς κακοῆθη νεοπλάσματα τῆς παιδείας ἡμῶν. Οὐδὲν θαῦμα, ἐὰν οὕτως εὐρέθησαν ἤδη καὶ ὑπουργοὶ τῆς Παιδείας πρόθυμοι νὰ προτείνωσι τὴν ὀλοσχερῆ αὐτῶν κατάργησιν ἢ μᾶλλον τὴν συγχώνευσιν τῶν μὲν δύο κατωτέρων τάξεων των μετὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων, τῆς δ' ἀνωτέρας

μετὰ τῶν γυμνασίων, ἀδιαφοροῦντες ἐὰν οὕτω πῶς ἐξετέλουν ἔργον Προκρούστου. Καὶ ἐπῆλθε μὲν ἀντίδρασις κατὰ τοῦ τοιοῦτου μέτρου, ματαιώσασα αὐτό. Ἄλλ' ἀφοῦ ἐναναγήσεν ἢ ἐκ τοῦ φανεροῦ γενομένη ἀπόπειρα πρὸς κατάργησιν ἢ συγχώνευσιν, ἐπεδίωχθη ἤδη καὶ ἐπετεύχθη ἡ τελεία παράλυσις τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων.

Τὰ ἑξατάξια δημοτικὰ σχολεῖα

Πολλοὶ ἐν Ἑλλάδι ὑποστηρίζομεν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ὅτι ἔπρεπε ν' αὐξήσῃ ὁ χρόνος τῆς εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα φοιτήσεως τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ, ἅτινα ἄμα τῇ ἀποφοιτήσει ἐξ αὐτῶν ἀκολουθοῦσι βιωτικόν τι ἔργον, ὅπως οὕτως οὐ μόνον ἡ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἀγωγή των ἀποβῆ, ὅσον ἔνεστιν, ἀρτία, ἀλλὰ καὶ προσκτήσωται αὐτά, ὅσον οἶόντε, πλείονας πρακτικὰς γνώσεις διὰ τὸ κοινωνικὸν των στάδιον, ὡς συμβαίνει τοῦτο τὴν σήμερον πανταχοῦ σχεδὸν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Καὶ καθιερώθη μὲν διὰ τοῦ νόμου 1895 περὶ στοιχειῶδους ἐκπαιδεύσεως ἡ αὐξήσις τῆς διάρκειας τῆς ἀπὸ τετραετοῦς εἰς ἑξαετὴ ἐπὶ τῶν πλήρων δημοτικῶν σχολείων, ὅποια τότε ἐθεωροῦντο μόνον τὰ ἔχοντα πλείονας δημοδιδασκάλους καὶ μέγαν ἀριθμὸν μαθητῶν, διὰ δὲ τοῦ νόμου τοῦ 1905 ἀνεγνωρίσθησαν ὡς πλήρη πάντα τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἐν οἷς διδάσκει καὶ εἰς μόνον δημοδιδάσκαλος. Ἡ αὐξήσις ὅμως αὕτη δὲν ἀπέβλεπεν εἰς συμπλήρωσιν τῶν μαθημάτων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλ' εἰς τὴν προσθήκην μαθημάτων τῶν δύο κατωτέρων τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων· διὸ καὶ ἐπετράπη εἰς τοὺς ἀποφοίτους τούτων νὰ κατατάσσονται μετὰ προηγουμένην δοκιμασίαν εἰς τὴν τρίτην καὶ ἀνωτέραν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων τάξιν.

Ἄλλ' οὕτως ἐδημιουργήθη ἀληθὴς κυκεὼν ἐν τῇ κατωτέρᾳ καὶ μέσῃ ἡμῶν ἐκπαιδεύσει. Οἱ μέλλοντες ἐκ τῶν δημοτικῶν σχολείων ν' ἀποδυθῶσι εἰς πρακτικόν τι στάδιον ὑποχρεοῦνται νὰ διδάσκωνται σχεδὸν ἄχρηστα εἰς αὐτοὺς μαθήματα διὰ τὸν μετέπειτα βίον, χωρὶς νὰ συμπληρώσι τὰς ἀναγκαῖας δι' αὐτὸν γνώσεις

Τὸ κράτος ὅμως ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον συντηροῦν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πόλει, ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ κώμῃ τὰς δύο ἀνωτέρας τῶν δημοτικῶν καὶ τὰς δύο κατωτέρας τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων τάξεις, εἰ καὶ κατὰ νόμον διδάσκονται τὰ αὐτὰ μαθήματα καὶ ἐν ἐκείναις καὶ ἐν ταύταις.

Δύναται τις νῦν νὰ φαντασθῆ μείζονα τούτου κυκεῶνα, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ μείζονα σπατάλην τῶν οὕτως δαπανωμένων δημοσίων καὶ δημοτικῶν χρημάτων, ἅτινα, ἐκ τοῦ ὑστερήματός του καταβάλλει ὁ Ἑλληνικὸς λαός; Πρόκειται, ὡς παρατηρεῖ ἕκαστος, περὶ καθαρᾶς ὑπονομιεύσεως τῶν σχολείων τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως, δι' ἧς ἐδημιουργήθη ἤδη τοιαύτη κατάστασις, ὥστε οἱ πολλοί, οἱ μηδέποτε ἀσχοληθέντες εἰδικώτερον πῶς περὶ τὰ ἐκπαιδευτικά, νὰ νομίζωσιν ὅτι μυριάκις προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ καταργηθῶσιν αὐτά, ὡς ἕλως περιττά, ἂν μὴ καὶ ἐπιζήμια. Δυστυχῶς δὲ ἡ γνώμη αὕτη, καὶ πρὶν ἢ περιβληθῆ διὰ νομοθετικοῦ κύρους, ἤρξατο ἤδη γενικευμένη οὐ μόνον ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ Ἑλλάδι, ἐνθα οὐκ ὀλίγοι ὁμογενεῖς κοινότητες, τελευταῖον δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Κρητικὴ Πολιτεία, προλαβοῦσαι ἡμᾶς, ἐφρόντισαν ἤδη νὰ καταργήσωσιν τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος σχολεῖα συγχωνεύουσαι τὰς μὲν δύο κατωτέρας αὐτῶν τάξεις μετὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων, τὴν δ' ἀνωτέραν μετὰ τῶν γυμνασίων. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνῃ πλέον περὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΠΕΡΙ ΑΠΟΣΤΟΜΑΤΙΣΜΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος)

Ἡ δὲ ἀτελεστάτη βαθμὶς εἶναι ὅταν οὐδὲν τῶν γνωρισμάτων ἐννοίας τινὸς εἴνε γνωστὸν εἰς αὐτόν. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων ἀκροτήτων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι βαθμίδες ἀνάλογοι τοῦ ποσοῦ γνώσεως τῶν γνωρισμάτων ἐννοίας τινὸς π. χ. ἄλλως ἐννοῶ ἐγὼ τὴν λέξιν πατήρ καὶ ἄλλως τὸ παιδίον, ἄλλως ἐννοῶ ἐγὼ τὸ ὕδωρ καὶ ἄλλως ὁ χημικός, οὐχ ἦτον ἀμφοτέρω ἐννοοῦμεν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐννοίαν, ἀλλὰ ὑπὸ διάφορον ἔντασιν, διαφέρομεν δηλ. κατὰ τὴν διαφορὰν τῆς διαυγείας αὐτῆς. Καὶ δύο μόνον ἐκ τῶν γνωρισμάτων τῆς ἐννοίας, ἐὰν ἔχη ὁ μαθητής, ἢ ἐννοία αὕτη ἔχει κατανοηθῆ καὶ πρέπει νὰ δίδωται πρὸς ἀποστοματισμόν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν ἔπεται, ὅτι ἢ κατανόησις ἐννοίας τινὸς περιέχει α') βαθμίδας διαφόρους· β') αἱ διάφοροι αὗται βαθμίδες τῆς κατανοήσεως ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ποσότητος τῶν γνωρισμάτων (ἐξ ὧν ἀποτελεῖται πᾶσα ἐννοία) καὶ γ') ἐννοίαν τινα γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅταν δύο ἢ τρία μόνον ἐκ τῶν γνωρισμάτων ταύτης γινώσκῃ.

Ἐὸν Ἄς ἀποφεύγωμεν ὅσον δυνάμεθα τὸν ἀποστοματισμὸν τῶν λέξεων ἐκείνων, ὧν οὐδὲν γνωρισμα αὐτῶν εἴνε γνωστὸν ἡμῖν. Ἡ σωφροσύνη λοιπὸν καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος ἀπαιτοῦσιν, ὅτι μίαν ἐννοίαν πρέπει νὰ δίδωμεν πρὸς ἀποστοματισμόν καὶ ὅταν μόνον δύο ἢ τρία ἐκ τῶν γνωρισμάτων αὐτῆς γνωρίζωσιν οἱ μαθηταί.

Ἐὸν. Ὁ ἀποστοματισμὸς πρέπει νὰ γίνηται κατὰ δύο τρόπους ἢ κατὰ τὴν μορφήν τοῦ ἀντιφθέγγεσθαι ἢ κατὰ μόνας διὰ τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς μὲν πρώτης ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσι τῶν δημοτ. Σχολείων, τῆς δὲ δευτέρας ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσιν, ἐν αἷς οἱ μαθηταί εὐχερῶς καὶ κατὰ μόνας δύνανται ν' ἀναγινώσκωσιν.

Ἐὸν. Ὅδηγία πρὸς ἀποστοματισμόν εἶναι αἱ ἐξῆς:

Α'. Οἱ μαθηταί ἀγνοοῦντες καθ' ἓν τρόπον πρέπει νὰ γίνηται ὁ ἀποστοματισμὸς κάμνουσι χρῆσιν δύο τρόπων παντάπασι ἀκατάλληλων πρὸς ἀποστοματισμόν ἢ ἀναγινώσκουσιν ὀλόκληρον περίοδον ἐπανειλημμένως χωρὶς οὐδὲν νὰ κατορθῶσιν, ἢ προσπαθοῦσι ν' ἀποστοματίσωσι μίαν ἐκάστην λέξιν χωριστὰ καταλήγοντες εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα, ἐνεκα δὲ τῆς τοιαύτης ματαιοπονίας γεννᾶται ἐν τῇ ψυχῇ τῶν μαθητῶν μίσος πρὸς τὰ γράμματα. Πρὸς ἀποφυγὴν λοιπὸν τοῦ μίσους, τὸ ὅποιον προκύπτει ἐκ τῆς ματαιοπονίας ταύτης καὶ πρὸς εὐκολίαν, συμβουλεύομεν τὰ ἐξῆς· ὀλόκληρον τὸ ἐρμηνευθῆν, ἵνα ἀναμνησθῶσιν ὅσα ἐν τῇ ἀναπτύξει τούτων ἤκουσαν παρὰ τοῦ διδασκάλου, δέον ν' ἀποστοματίσωσι τὴν πρώτην πρότασιν, μετὰ ταῦτα τὴν δευτέραν καὶ ἀφ' οὗ καὶ ταύτην ἀποστοματίσωσι νὰ συνείρωσιν (συνδέωσιν) ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις, ν' ἀπαγγέλλωσιν αὐτὰς καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, ἀφ' οὗ δὲ ἀποστοματίσωσιν οὕτω πᾶσας τὰς προτάσεις ν' ἀπαγγέλλωσιν ὅλας διὰ μιᾶς. Ἐὰν καὶ οὕτω δυσκολεύωνται ἐν τῇ ἀποστοματίσῃ, τότε πρέπει καὶ νὰ τὸ ἀντιγράψωσιν, ἵνα οὕτω λειτουργήσωσι πλείονες αἰσθήσεις οἷον ἡ ὄψις, ἢ ἀκοή, ἢ ἀφή, αἱ δὲ ἐννοιαὶ ἐκ τῶν διαφόρων αἰσθήσεων τῆς ψυχῆς εἰσέρχόμεναι ἐνσαρκοῦνται ἀρηρότως (προσηρμοσμένως). Ὁ ἐν τῇ αἰκῇ ἀποστοματισμὸς τῶν μαθημάτων δέον νὰ γίνηται ἐν ἰδιαιτέροις δωμάτιοις ἢ τοῖς ἀριστοῦ μακρὰν τοῦ θαυροῦ, χρόνος δὲ κατάλληλος εἶναι τὸ ἑσπέρας πρὸ τῆς κατακλίσεως, διότι γινώσκομεν ἐκ πείρας ὅτι αἱ τελευταῖαι ἐντυπώσεις παραμένουσιν ἐν τῇ ψυχῇ ἀπε-

ρίσαστοι κατὰ τὸν ὕπνον, ἐπειδὴ ἡ λειτουργία αἰσθήσεως τινος παύει ἐν ὥρᾳ ὕπνου. Διὰ τὸν λόγον τούτον καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν πλείστων ὀνειρῶν εἶνε αἱ τελευταῖαι ἐντυπώσεις ἐννοιῶν, τὰς ὁποίας ἢ ἤκουσέ τις ἢ ἀνέγνωσε τὸ ἑσπέρας. Ὁσαύτως χρόνος κατάλληλος πρὸς ἀποστοματισμόν εἶνε ἢ πρῶτα, ὅταν ἐξεγειρώμεθα ἐκ τοῦ ὕπνου καὶ ἔχωμεν πᾶσας τὰς σωματικὰς ἡμῶν δυνάμεις ζωηράς.

Ἐὸν. Ἐλεγχος ἐν τῇ σχολείῳ τῶν ἀποστοματισθέντων.

Τὰ ἀποστοματισθέντα ὅταν δὲν ἐξετάζωνται οὐδόλως ὠφελοῦσιν. Τὸ τοῦ Πλάτωνος ὅτι οἱ ἄνθρωποι διὰ τοῦ ἐπαίνου καὶ τοῦ ψόγου συγκρατοῦνται εἶνε ἀληθέστατον, μωρότατον δὲ τὸναντίον ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἄνευ ἐπαίνων καὶ ψόγων δέον νὰ πράττωσι τὸ καθήκον τῶν ὡς καθήκον· οἱ τοιοῦτοι ὅμως ἀποτελοῦσιν ἐξαιρέσιν καὶ ἐκ τούτων δὲν πρέπει νὰ κρίνωμεν περὶ τοῦ γενικοῦ. Ἐκ τούτου ἔπεται, ὅτι ὁ ἀνθρώπινος νόμος εἶνε ν' ἀναγνωρίζηται ἡ ἀνθρωπίνη ἀξία καὶ συμφῶνως πρὸς τὸν νόμον τούτον πρέπει νὰ ἐξελέγχωμεν ἐν τῇ σχολείῳ τὰ πρὸς ἀποστοματισμόν διδόμενα. Σημειωτέον ὅτι οὕτω ἐξελεγχόμενοι οἱ μὲν ἐπιμελεῖς ἐνισχύονται ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος καὶ ἐθίζονται εἰς τὴν πρόθυμον καὶ ἀπροφάσιστον ἐργασίαν, τὴν εὐπειθειαν, τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν διδάσκαλον, οἱ δὲ ἀμελεῖς ἐξελεγχόμενοι δύνανται νὰ σωφρονισθῶσιν. Ἐὰν δὲ δὲν ἐξελέγχωνται τῶν μὲν ἐπιμελῶν μαθητῶν ὁ ζήλος μαραίνεται καὶ ἐπομένως πᾶν ὅτι κάμνουσι τὸ κάμνουσιν ἄνευ ζήλου καὶ ἀπρόθυμον, τὸ ὅποιον ἔχει τὴν αὐτὴν ἀξίαν μὲ τὸ μηδὲν γινόμενον, τῶν δὲ ἀμελῶν ἐνισχύεται ἡ παρακοή, ἢ νωθρότης καὶ ἡ παραμέλησις τοῦ καθήκοντος αὐτῶν.

Ἐὸν. Ἠθικὴ ἀπαγγελία αὐτῶν.

Ἐν τούτῳ συμβαίνουσι δύο ἀκρότητες α'. ἄλλοι μὲν ἀπαγγέλλουσι μνηυρίζοντες χαμηλοφῶνως καὶ χωρὶς νὰ ἐκφράσωσι τὴν ἀποστροφὴν ἢ τὸν ἐνθουσιασμόν των, ἄλλοι δὲ μεταβάλλονται εἰς ἀδεξιωτάτους ὑποκριτὰς· ἐπειδὴ δὲ πᾶσα ὑπερβολὴ εἶνε φευκτέα, ἔπεται, ὅτι πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν τὴν μέσσην ὁδόν, νὰ ἐκφράζωμεν δηλ. διὰ τῆς ἀπαγγελίας τὰ συναισθήματα αὐτῶν.

Ἐὸν. Συχνὴ ἐπανάληψις τῶν ἀποστοματισθέντων.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπανάληψις εἶνε μήτηρ τῶν σπουδῶν, πρέπει νὰ γίνηται συχνὴ ἐπανάληψις τῶν ἀποστοματισθέντων. Καθ' ἑκάστην εἰσρέουσιν εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν νέαι παραστάσεις ὧν ὧν σὺν τῷ χρόνῳ τὰ ἀποστοματισθέντα κατατρέβονται καὶ πίπτουσιν εἰς λήθην. Ἐπειδὴ δὲ θέλομεν νὰ διατηρῶμεν ταῦτα ὡς ὠφέλιμα καὶ ἀναγκαῖα ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν, πρέπει διὰ τῆς συχνῆς ἐπανάληψεως νὰ στερεοποιῶμεν ταῦτα.

Ἐὸν. Ὅταν δὲ οἱ μαθηταί ἐν χορῇ ἐπαναλαμβάνωσι πάντα τὰ ἀποστοματισθέντα προκύπτουσιν αἱ ἐξῆς ὠφέλειαι α) Ἀναπτύσσεται μεταξὺ αὐτῶν ἀδελφικὸς δεσμός. β) Οἱ μικρότεροι βλέποντες, ὅτι οἱ μεγαλύτεροι γινώσκουσι πλείονα, αἰσθάνονται σεβασμὸν πρὸς αὐτούς· αὕτη δὲ εἶνε μία τῶν ὑψίστων κοινωνικῶν ἀρετῶν. Καὶ γ) οἱ μεγαλύτεροι βλέποντες τοὺς μικρότεροισι πόσα ὀλίγα πράγματα γινώσκουσιν οὗτοι καὶ ἐνθυμούμενοι τοὺς κόπους, οὓς ὑπέστησαν κατὰ τὴν ἡλικίαν αὐτῶν, ἵνα μάθωσιν, αἰσθάνονται οἰκτον πρὸς αὐτούς· καὶ ἐπομένως εἰσὶ πρόθυμοι εἰς πρώτην εὐκαιρίαν νὰ τοῖς βοηθήσωσιν. Πᾶν λοιπὸν μέσον χρησιμεῖον πρὸς τὴν γένεσιν λεπτοτάτων συναισθημάτων μεταξὺ τῶν μαθητῶν πρέπει νὰ ἐπιδιώκηται ὑπὸ τοῦ Σχολείου.

Ἐν Χαλάρᾳ τῇ 20 Μαρτίου 1908

ΕΜΜ. ΒΑΛΑΔΑΚΙΣ

Ν. Ἐπιθεωρητὴς Χανίων-Σφακίων